Towarzystwo Chóru Kościelnego im. Stanisława Moniuszki w Opatówku w 145. rocznicę jego powstania (1871-2016)

Pieśni religijne pojawiły się w Polsce wraz z przyjęciem chrześcijaństwa. Początkowo wykonywały je chóry kapłanów czy zakonników w języku łacińskim. Dopiero pod koniec XVIII w. w chórach kościelnych zaczęli śpiewać także chórzyści świeccy. W II połowie XIX w. zaczął tworzyć się na ziemiach polskich ruch śpiewaczy, który niemal zawsze związany był z propagowaniem patriotyzmu.

Do pierwszych polskich pieśni religijnych należy średniowieczny hymn ku czci św. Stanisława ze Szczepanowa ***Gaude Mater Polonia*** (*Raduj się, matko Polsko*) skomponowany do słów Wincentego z Kielczy, wykonany po raz pierwszy podczas uroczystości kanonizacyjnych św. Stanisława w Krakowie w 1254 r. Najstarszą znaną pieśnią religijną w języku polskim jest ***Bogurodzica*****,** która powstała prawdopodobnie na przełomie XIII i XIV w. Utwór ten, wykonywany przez chór męski, pełnił przez kilka wieków rolę hymnu państwowego. Z czasem powstawały kolejne pieśni religijne, które śpiewane były w polskich kościołach. Od XVI w. publikowano w Polsce śpiewniki pieśni kościelnych, by upowszechniać je wśród wiernych.

W Kaliszu już w 1818 r. powstało Towarzystwo Przyjaciół Muzyki. Jeden z punktów statutu głosił, iż celem Towarzystwa było *podniesienie muzyki kościelnej, udział w uroczystościach i uprzyjemnianie wolnych chwil publiczności*. Stowarzyszenie rozpoczęło swoją działalność uroczystym koncertem w kościele św. Mikołaja w dniu 22 listopada, który jest liturgicznym wspomnieniem św. Cecylii, patronki śpiewu i muzyki kościelnej. W późniejszym okresie warunki polityczne nie sprzyjały rozwojowi zorganizowanego ruchu muzycznego. Dopiero w 1882 r. oficjalnie przywrócono stowarzyszenie pod nazwą Kaliskie Towarzystwo Muzyczne, którego wiceprezesem był przez pewien czas Stefan Giller – poeta i pedagog szkół kaliskich pochodzący z Opatówka. Obecnie przy kościołach kaliskich działają chóry, w tym chór „Cantate Deo” przy katedrze kaliskiej i Chór Chłopięco-Męski Bazyliki Kaliskiej.

Zapewne w opatóweckim kościele zawsze obok modlitw rozbrzmiewały pieśni religijne. Wiadomo, że na początku XVII w. uczniowie szkoły parafialnej w Opatówku śpiewali przed niedzielną sumą modlitwy brewiarzowe, a w pierwszych latach XIX w. kościół w Opatówku posiadał ośmiogłosowe organy i zatrudniał organistę. Można przypuszczać, że to właśnie kolejni organiści uczyli wiernych śpiewu, najchętniej tych muzykalnych, i tak mogły powstawać nieformalne chóry kościelne. Od 1846 r. pracował w parafii w Opatówku organista Stanisław Stępniewski. O jego jubileuszu 50-lecia pracy w parafii Opatówek donosiła w 1896 r. prasa warszawska.

Organista Stanisław Stępniewski (1827-1909) z żoną Emilią z Kunertów
(fot. ze zbiorów Tadeusza Salamona)

W czasie, gdy Stanisław Stępniewski był organistą, w latach 1869-1871 działał w Kaliszu i okolicach artysta teatrów warszawskich – Leon Pawlewski, który położył wielkie zasługi dla amatorskiego ruchu muzycznego, zakładając tzw. orfeony - chóry kościelne w Kaliszu, Opatówku, Błaszkach i Sieradzu. Repertuar tych chórów nie ograniczał się do pieśni religijnych. Wykonywano także utwory świeckie, a nieraz przedstawienia teatralne. Kaliski chór pod jego dyrekcją koncertował w różnych miastach guberni kaliskiej i cieszył się dużą popularnością. Nie ma żadnych informacji o chórze opatóweckim, ale można przypuszczać, że był on zaczątkiem późniejszego, znanego już chóru.

W 1903 r. przybył do Opatówka z Chramska (okolice Koła) wraz ze swoją bardzo muzykalną rodziną organista Kazimierz Sypniewski.

Kazimierz Sypniewski (1867-1939)
(portret w kancelarii parafialnej w Opatówku)

Był synem organisty i miał już własne doświadczenia zawodowe. Wiadomo, że stworzył Kółko Teatru Amatorskiego, w którym obok innych aktorów-amatorów występowali jego najbliżsi.

Kółko Teatru Amatorskiego w Opatówku
Pierwsza od lewej stoi Maria Sypniewska, córka organisty, drugi – prawdopodobnie Wincenty Sypniewski brat organisty, trzeci – organista Kazimierz Sypniewski, obok syn organisty, druga od prawej stoi Maria Sypniewska, żona organisty, czwarty od prawej – brat organisty Zygmunt Sypniewski, pierwszy z prawej siedzi Bronisław Biskup, obok z ciemnymi koralami żona Zygmunta Sypniewskiego Maria z d. Rogo (Rożanka)
(fot. ze zbiorów Zofii Sypniewskiej)

Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę panował wielki entuzjazm. Powstawały różne organizacje kulturalne i społeczne. We wszystkich kościołach tworzono chóry kościelne. W Opatówku taki chór prawdopodobnie już istniał, ale nastąpiły sprzyjające warunki do jego rozwoju. Chór miał swego opiekuna – Antoniego Marszała, który na fotografiach występuje zawsze obok organisty Kazimierza Sypniewskiego. W 1927 r. chór liczył ok. 60 osób. Byli to głównie przedstawiciele drobnego rzemiosła i handlu. Chór uczestniczył w liturgii mszy św., w uroczystościach kościelnych, ale także świeckich.

Towarzystwo Śpiewacze Chórów Kościelnych w Opatówku 1927 r.
W środku od lewej strony organista Kazimierz Sypniewski, obok opiekun chóru Antoni Marszał z Trojanowa
(fot. ze zbiorów Jerzego Antczaka)

Członkami chóru kościelnego byli wówczas między innymi: Maria Sypniewska (żona organisty), Maria Sypniewska (córka organisty), Wincenty Sypniewski, siostry Anna i Stanisława Tośtówny, S. Szymańska, Pilińska – wnuczka organisty Stępniewskiego, Nowicki, Bronisław Biskup, Mańka, Michał Posiłek, Stanisław Rogoziński, Helena Przyłęcka (Rogozińska), Bronisława Rogozińska (Zielińska), Stefania Leśniewicz (Antczakowa), Helena Miluśka (Nowicka), Rafał Szymański, Marszałówna, Aleksander Wiewiórkowski, Mieczysław Imirowicz i inni.

Zakup nowych organów do kościoła w Opatówku w 1929 r. na pewno zachęcił chórzystów do aktywnej pracy. Chór kościelny wystawiał także sztuki teatralne, a muzykę i piosenki przygotowywał Kazimierz Sypniewski. W kwietniu 1937 r. chór wystawił przedstawienia: *Prządka pod Krzyżem* oraz *Prima Aprilis*, a dochód z nich przeznaczył na cele parafialne.

W okresie międzywojennym mieszkańcy Opatówka garnęli się do muzyki. Działały orkiestry i chóry. Ich amatorski charakter nie świadczył o niskim poziomie. Opatowskie dzieci otrzymały w szkole powszechnej solidne przygotowanie muzyczne, zwłaszcza gdy nauczycielami muzyki byli: Paweł Kołowrocki i Adolf Ploetzke. Śpiewano w szkole,

w domach, na spotkaniach i imprezach. Ludzie byli rozśpiewani i aktywnie uczestniczyli w życiu kulturalnym swojego miasteczka.

Działał także chór Adolfa Ploetzkiego (ewangelika) składający się z 6 kobiet i 6 mężczyzn. Chór ten uświetniał także uroczystości religijne, co spotkało się z krytyką ówczesnego biskupa Karola Radońskiego.

Członkowie chóru Adolfa Ploetzkiego

Od lewej: nn, Helena Gabinowska, Mieczysław Imirowicz, nn, Adolf Ploetzke, Stanisław Nowicki, Tarsylia Prucińska, Kazimierz Leśniewicz, Krystyna Kellerówna Kwintowa, nn.

(fot. ze zbiorów Jerzego Antczaka)

W 1938 r. organistą i dyrygentem chóru kościelnego został Kazimierz Krajewski. W chórze nastąpiła zmiana pokoleniowa. Wstąpiło do niego wielu młodych, doskonale przygotowanych muzycznie chórzystów. W grudniu 1938 r. chór kościelny wystawił sztukę pt. *Krowoderskie zuchy*. W maju 1939 r. chór koncertował w Sali Domu Ludowego w Opatówku na rzecz Funduszu Obrony Narodowej. W sierpniu, tuż przed wybuchem wojny chór wyjechał do Warty na zaproszenie gwardiana klasztoru oo. bernardynów – ojca Seweryna Wawro. Na odpustowej sumie celebrowanej przez o. Wawro chór z Opatówka wykonał czterogłosową mszę św. *Missa Dominicalis* ks. Antoniego Chlondowskiego. Tego samego dnia wieczorem odbył się koncert pieśni ludowych w sali Straży Pożarnej w Warcie. Występy chóru spotkały się z dużym zainteresowaniem i wysoką oceną oo. bernardynów i mieszkańców Warty.

Rozwój świetnie zapowiadającego się chóru przerwał wybuch wojny. Po jej zakończeniu chór kościelny pod dyrekcją organisty Kazimierza Krajewskiego odrodził się.

Chór kościelny z ks. Władysławem Ulatowskim po 1945 r.
(fot. ze zbiorów Ireny Żulickiej)

Chór kościelny w czasie wizyty biskupa – być może w czasie konsekracji dzwonów 22 kwietnia 1948 r.
(fot. ze zbiorów Ireny Żulickiej)

Chór, w skład którego wchodzili między innymi: Stanisław Nowicki, Wacław Maciołek, Jerzy Nowicki, Irena Żulicka, Eugenia Krawczyk, Lucyna Wróblewska Żulicka, Eleonora Bagdzińska Drzazga powrócił do dawnej świetności, występował znów poza Opatówkiem, między innymi w Szczecinie. Chór wystawił także sztukę *Warszawianka.*

Chór kościelny 1959 r. Organista Mieczysław Gwóźdź

Członkowie chóru: górny rząd od lewej: Czesław Żulicki, Ignacy Trzęsała, Józef Pogorzelec, organista Mieczysław Gwóźdź, Stanisław Nowicki, Stanisław Idzikowski, Antoni Śmietański; środkowy rząd od lewej: Zygmunt Lintner, Krystyna Kwintowa, Stanisław Wojtaszek, Helena Wojtaszkowa, Aldona Cieślakowa, Stanisława Jędrusiakowa, Halina Newerenczuk - Gilak, Irena Żulicka, Kazimiera Przybylska, Eugenia Sobczak Pogorzelcowa, Henryk Przepiórka; na dole stoją od lewej: ?, Felek Kwinta, Eugenia Krawczyk, Wiktoria Salamon, Mirosława Salamonówna, ks. Jan Podgórny, Bożena Trzęsałówna, Irena Gawłowiczówna Narczyńska, Krystyna Kaczmarek; na dole dzieci: Beata Wojcieszakówna, Teresa Wojcieszakówna i Teresa Kaczmarkówna

(fot. ze zbiorów Antoniego Śmietańskiego)

Po kilku latach dyrygent Krajewski odszedł do Sieradza, a prowadzeniem zespołu zajmowali się kolejni organiści. W drugiej połowie lat pięćdziesiątych był to Benedykt Klockowski, a od końca lat pięćdziesiątych do 1967 r. – Mieczysław Gwóźdź. W latach sześćdziesiątych chór liczył ponad 50 osób. Soprany: Lucyna Wróblewska Żulicka, Maria Manińska Prus, Stanisława Barańska Chojnacka, Lucyna Sieradzka Hodyła, Stanisława Piotrowska Jędrusiak, Irena Gawłowicz Narczyńska, Helena Idzikowska, Mirosława Salamon Szychta, Bożena Trzęsała Wielgosz, Jadwiga Kujawa Żulicka, Eulalia Salamon Wojcieszak, Janina Pogorzelec, Janina Bącler, Genowefa Goławska, Maria Antkowiak, Jadwiga Wojcieszak. Alty: Wiktoria Salamon, Daniela Kędzia, Krystyna Kwinta, Helena Gabinowska, Irena Żulicka, Kazimiera Przybylska Zając, Genowefa Pogorzelec, Genowefa Krawczykowska, Czesława Wojdziak, Lucyna Dogielska Wojtaszek, Helena Olejnik Wojtaszek. Tenory: Stefan Salamon, Czesław Żulicki, Leon Lintner, Zygmunt Lintner, Józef Pogorzelec, Stanisław Idzikowski, Antoni Śmietański, Ignacy Trzęsała, Andrzej Pogorzelec, Stanisław Techmański. Basy: Stanisław Nowicki (prezes), Tadeusz Wojcieszak, Wacław Maciołek, Hieronim Wrocławski, Tomasz Kwinta, Jerzy Nowicki, Walerian Wanat, Józef Wanat, Stanisław Wojtaszek, Jerzy Wojtaszek, Ryszard Kuświk, Klemens Krawczykowski, Hieronim Zawadzki.

Po odejściu Mieczysława Gwoździa z parafii w Opatówku jako organista pracował Kujawa, a następnie Szygulski. Na początku 1975 r. przybył do Opatówka organista Antoni Goławski, który był także dyrygentem chóru. Pierwszą poważną uroczystością, na której wystąpił chór pod jego dyrekcją było nawiedzenie kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w lutym 1975 r.

Chór przed kościołem
przed powitaniem kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej
18 lutego 1975 r. Organista Antoni Goławski
(fot. ze zbiorów Antoniego Śmietańskiego)

Po odejściu Antoniego Goławskiego na emeryturę 1 września 1996 r. organistą w kościele parafialnym w Opatówku został Zbigniew Błaszczyk. Do końca 2009 r. był także dyrygentem chóru.

28 stycznia 2010 r. chór reaktywował się i rozpoczął działalność pod dyrekcją Tomasza Niegowskiego. Chór składał się z 22 osób: soprany – Maria Błaszczyk, Bolesława Dziedzic, Anna Fiechowska, Aleksandra Jarczewska, Małgorzata Jarczewska, Donata Juszczak, Martyna Juszczak, Bożena Kwiecińska, Elżbieta Stobienia, Barbara Urbańska; alty – Daniela Miś, Danuta Stobienia, Anna Ścigała, Maria Ścigała, Lucyna Wojtaszek; tenory: Stanisław Grabowski, Roman Jaskuła, Stanisław Najsarek, Artur Wietrzych; basy – Tadeusz Brodziak, Józef Janik, Hieronim Zawadzki.

Pierwszy występ chóru pod dyrekcją nowego dyrygenta miał miejsce z czasie pogrzebu byłej chórzystki – Czesławy Bednarczyk. Później chór śpiewał w czasie niektórych mszy św., na uroczystych nabożeństwach w czasie Bożego Narodzenia, Wielkanocy, Bożego Ciała, w czasie wizyt biskupów, na sumach odpustowych, w czasie uroczystości Wszystkich Świętych i innych uroczystości kościelnych.

Szczególnie uroczyste występy odbyły się 2 października 2010 r. w czasie Nawiedzenia Kopii Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej, 7 lutego 2012 r. w czasie powitania relikwii bł. Jana Pawła II oraz 16 czerwca 2012 r. w czasie uroczystości 100. rocznicy konsekracji obecnej świątyni. Chór śpiewał także na mszach św. w intencji obchodzących imieniny księży z parafii w Opatówku, na corocznych mszach św. w intencji

poprzedniego proboszcza, nie żyjącego już ks. Tadeusza Sobczaka, w czasie pożegnań księży wikariuszy odchodzących w parafii oraz 7 lipca 2013 r. w parafii w Górznie z okazji nominacji byłego wikariusza ks. Rafała Kowalskiego na proboszcza tejże parafii. 1 czerwca 2015 r. śpiew chóru towarzyszył uroczystej liturgii mszy św. z okazji 40. rocznicy święceń kapłańskich ks. proboszcza Władysława Czamary, a 9 października 2016 r. śpiewał na uroczystości 25. lecia kapłaństwa ks. Dariusza Kwiatkowskiego – byłego wikariusza parafii w Opatówku.

Chór kościelny z dyrygentem Tomaszem Niegowskim
w czasie Procesji Bożego Ciała na ulicach Opatówka 7 czerwca 2012 r.
(fot. Jadwiga Miluśka-Stasiak)

Występ chóru w czasie uroczystości 100-lecia konsekracji kościoła Najświętszego Serca Pana Jezusa w Opatówku 16 czerwca 2012 r.
(fot. Jadwiga Miluśka-Stasiak)

Chór w czasie procesji z okazji odpustu Serca Jezusowego 17 czerwca 2012 r.
(fot. Jadwiga Miluśka-Stasiak)

Chór parafialny z Opatówka po występie z okazji nominacji ks. Rafała Kowalskiego na proboszcza parafii Górzno w dniu 7 lipca 2013 r.
(fot. Jadwiga Miluśka-Stasiak)

.

Na uroczystościach państwowych, takich jak święto Niepodległości czy Święto Konstytucji 3 Maja chór wykonywał pieśni patriotyczne, uczestniczył także w śpiewaniu pieśni patriotycznych w przeddzień Święta Niepodległości oraz w obrzędach dożynkowych.

Chór brał udział w przeglądach i spotkaniach chórów parafialnych: 9 stycznia 2011 r. w Opatówku, 16 października 2011 w Koźminie, 15 stycznia 2012 r. w Iwanowicach oraz 9 stycznia 2014 r. w Garbach-Krzykosach. W czasie uroczystości Bożego Narodzenia w 2011 r. wystąpili z chórem mali soliści – Wiktor Kwieciński i Jakub Łazik. Chór obchodzi także święto swojej patronki – św. Cecylii. Szczególnie uroczyste obchody odbyły się w listopadzie 2013 r. W czasie mszy św. sprawowanej w intencji chóru ks. proboszcz Władysław Czamara podziękował chórzystom za ich zaangażowanie i włączanie się do życia parafii. Na mszy św. obecni byli przedstawiciele władz samorządowych – wójt gminy Opatówek – Sebastian Wardęcki, sekretarz gminy – Krzysztof Dziedzic i przewodniczący Rady Powiatu – Mieczysław Łuczak. Pod nieobecność dyrygenta Tomasza Niegowskiego dyrygowała chórem Izabela Ratajczyk. Po mszy św. członkowie chóru wraz z gośćmi zostali zaproszeni na uroczystą kolację, w której uczestniczył także wieloletni, zasłużony chórzysta, niezwykle uzdolniony tenor – Zygmunt Lintner.

Chórzyści stanowią zgraną grupę. Spotkają się na próbach z dyrygentem dwa razy w tygodniu w salce na wikariatce, o którą sami dbają, organizują opłatki i ogniska, prowadzą kronikę chóru (Elżbieta Stobienia, Małgorzata Jarczewska). Postanowili także uczcić pamięć zmarłych chórzystów poprzez umieszczenie pamiątkowej tablicy na wielkim kamieniu przywiezionym na cmentarz. 9 czerwca 2014 r. tablica ku czci założyciela pierwszego chóru (Orfeonu) w Opatówku – Leona Pawlewskiego i zmarłych chórzystów została poświęcona przez proboszcza parafii Opatówek – ks. Władysława Czamarę.

Po poświęceniu pamiątkowej tablicy ku czci zmarłych chórzystów na cmentarzu w Opatówku

Od lewej: Tomasz Niegowski – dyrygent chóru, Izabela Ratajczyk, Roman Jaskuła, Maria Bączak, Donata Juszczak, Józef Janik, Małgorzata Jarczewska, Stanisław Najsarek, Stanisław Grabowski, Piotr Janiak, Barbara Urbańska, ks. Władysław Czamara, Bożena Kwiecińska, Maria Błaszczyk, Lucyna Wojtaszek, Bolesława Dziedzic, Danuta Miś.

W międzyczasie zmieniał się skład osobowy chóru. Wstąpili do niego: Monika Mazurowska, Irena Pawelec, Maria Bączak, Elżbieta Cieślak, Marianna Chojnacka, Piotr Janiak i Tadeusz Tuliszka. Obecnie niektórzy chórzyści nie uczestniczą już w działalności chóru, inni odeszli na zawsze. 23 maja 2014 r. chór pożegnał zmarłego wieloletniego chórzystę śpiewającego głębokim, ciepłym basem - Hieronima Zawadzkiego. Był on także opiekunem dokumentacji chóru i z wielką pieczołowitością dbał o kompletność i dobry stan zapisów nutowych. 10 kwietnia 2016 r. chór śpiewał w kościele i na cmentarzu w Rajsku w czasie pogrzebu chórzystki ze swojego grona – Ireny Pawelec.

Obecnie w skład chóru wchodzą: soprany – Maria Błaszczyk, Bolesława Dziedzic, Bożena Kwiecińska, Anna Fiechowska, Barbara Urbańska; alty – Lucyna Wojtaszek, Danuta Miś, Maria Bączak; tenory – Stanisław Najsarek, Stanisław Grabowski; basy – Tadeusz Brodziak, Roman Jaskuła, Józef Janik.

Dla rozwoju stowarzyszenia konieczny jest udział większej liczby chórzystów. Niestety brakuje chętnych do tej, jakże pięknej a jednocześnie potrzebnej i zaszczytnej, pracy społecznej.

Jadwiga Miluśka-Stasiak